ምዕራፍ አራት

ልቦለድ

የምዕራፉ ዓላማዎች:- ተማሪዎች! ይህንን ምዕራፍ ከተማራችሁ በኋላ:-

- ለቃላት እማሬያዊና ፍካሬያዊ ፍች ትሰጣላችሁ።
- የመሸጋገሪያና አያያዥ ቃላትን ምንነትና ተግባር ትገልጻላችሁ።
- ቃላትን በየቃል ክፍላቸው ትመድባላችሁ።
- የግሦችን ቅርጽ በመለዋወጥ ሌሎች ግሦችን ትመሰርታላችሁ።
- የሐረጋትን ምንነት ትገልጻላችሁ።
- ያዳመጣችሁትን ፍሬ ሀሳብ ትጽፋላችሁ።
- በስርዓት ትከራከራላችሁ።
- ከተለያዩ ንግግሮችና ጽሑፎች ማስታወሻ ትይዛላችሁ።
- ለምትጽፉት ጽሑፍ አስተዋጽኦ ታዘጋጃላችሁ።
- የልቦለድን፣ የአጭር ልቦለድንና የልቦለድ አላባውያንን ምንነት ታብራራላችሁ።
- የዘይቤዎችንና የፈሊጣዊ አነጋገሮችን ምንነት ትገልጻላችሁ።

© MoE, FDRE Not to be reproduced

© MoE, FDRE, Ethiopia
Not to be republished

ቅድመ ንባብ ጥያቄዎች

፩. አጭር ልቦለድ ከረጅም ልቦለድ ተለይቶ የሚታወቀው በምንድን ነው?

፪. ካነበባችኋቸው ወይም ካዳመጣችኋቸው ልቦለዶች መካካል ከሌሎቹ በበለጠ የምታስታውሱት የትኛውን ነው? ይህን ልቦለድ እንድታስታውሱ ያደረጓችሁን ምክንያቶች ግለጹ፡፡

፫. ከዚህ በታች አንድ አጭር ልቦለድ ቀርቦላችኋል፡፡ የልቦለዱን ርዕስና የልቦለዱን የመጀመሪያ አንቀጽ በማንበብ ስለምን እንደሚተርክ ገምቱ፡፡

፬. ጽሑፉስ ከጽሑፍ ዓይነቶች ውስጥ በየትኛው ይመደባል? ለምን?

ወንድማማቾቹ

ጊዜው ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት ሃያ ዓመት በኋላ ነው፤ ቦታው "ጃኑዳ" የሚባል ውብ ከተማ፡፡ የከተማው ት/ቤት ዳይሬክተር ስም ዘነበ ሲሆን፣ በልዩ የሚባል ወንድም ነበረው፡፡ ወንድማማቾቹ ለወላጆቻቸው እንደአህያ ጡት ሁለት ሲሆኑ፣ በልጅነት እድሜያቸው እርስ በርሳቸው በጣም የሚተሳሰቡና የሚሠሩትን ሥራ ሁሉ በአንድነት የሚያከናውኑ ነበሩ፡፡ ወታደር ለመሆን በአንድነት ተመዘገቡ፣ ወደ ጦርነት በአንድነት ዘመቱ፤ በአንድ የጦር ክፍል ውስጥ በአንድነት አገልግለው በአንድ ጊዜ የአስር አለቅነት ማዕረግ አገኙ፡፡ ከጦርነት ሲመለሱም የከተማዋ ነዋሪ «ቁም ነገረኛ ወጣቶች» እያለ ያሞካሻቸው ነበር፡፡

ከዚህ በኋላ አባታቸው ሞቱ፡፡ የአባታቸው ንብረት እኩል ለሁለት ለመካፈል የማይመች ነበር፡፡ ስለዚህም እቃው ለጨረታ ቀርቦ እያንዳንዱ የፈለገውን ከገዛ በኋላ፣ ገንዘቡን ለሁለት ለመካፈል ተስማሙ፡፡ በዚህ መልክ ንብረቱ ተሸጠ ተካፈሉ፡፡ ነገር ግን፣ አባትየው በአካባቢው አንድም ሰው ያላደረገው ዓይነት ትልቅ የወርቅ ሰዓት ነበራቸው፡፡ ሰዓቱ ለጨረታ በቀረበ ጊዜ ሁለቱ ወንድማማቾች መጫረት ሲጀምሩ፣ ሌላው ተጫራች ህዝብ ለቆላቸው ከጨረታው ወጣ፡፡ በዚህ ጊዜ ዘነበ ያሰበው፣ በልዩ ይለቅልኝና እኔ እወስዳለሁ የሚል ነበር፡፡ በልዩም በበኩሉ እንዲሁ ይመኝ

ነበር፡፡ ጨረታው ቀጥሎ አንድ ሺ አምስት መቶ ብር ደረሰ፡፡ በዚህ ጊዜ ዘነበ፣ «ወንድሜ የሚሠራው ሥራ ጥሩ አይደለም» ብሎ አሰበ፡፡ ስለዚህም አንድ ሺ ስድስት መቶ ብር እስኪደርስ ድረስ እሱም በበኩሉ ዋጋውን ከፍ አደረገ፡፡ በልዩ አሁንም ከጨረታው እንዳልወጣ ባየ ጊዜ፣ ‹‹በውነቱ ጥሩ ሥራ አይሠራም፣ እንዴት እኔ የዋልኩለትን ውለታ ሁሉ ቸል ብሎ ጨረታውን **ያንርብኛል**፤ ወዲያውም እኮ ታላቅ ወንድሙ ነበርኩ›› ብሎ አሰበ ፡፡ ከዚህ በኋላ የሰዓቱ ዋጋ ከአንድ ሺ ስምንት መቶ ብር በላይ ወጣ፡፡ በልዩ ከፍ አድርጐ መስጠቱን አላቋረጠም፡፡ ከዚያም ዘነበ በአንድ ጊዜ ሁለት ሺ ብር አደረሰውና ወደ ወንድሙ ዘወር ብሎ እንኳ አልተመለከተም፡፡ በጨረታው አዳራሽ ፀጥታ ሰፈነ ፡፡ አጫራቹ ብቻ የተጠራውን ዋጋ እየመላለሰ ይናገር ነበር፡፡ እዚያ ቦታ ብዙ ሰዎች ቆመው ይመለከቱ ስለነበር፣ በልዩም፣ ‹‹ወንድሜ በነዚህ ሰዎች መካከል መሳቂያ ሊያደርገኝ አይችልም›› በማለት፣ አሁንም ጨረታውን በመቶ ብር ከፍ አደረገ፡፡ ዘነበ ድንገት በሳቅ ፈንድቶ፣ ‹‹ሶስት ሺ ብር እና የኔንም ወንድምነት ከዚሁ ጋር›› ካለ በኋላ፣ እየሮጠ ካዳራሹ ወጥቶ ሄደ፡፡

ዘነበ ፈረሱን እየጫነ ለመሔድ በሚዘጋጅበት ጊዜ፣ አንድ ሰው ካዳራሹ ወጥቶ ወደርሱ ቀረበና ‹‹ሰዓቱ ያንተ ነው፤ በልዩ ተሸንፏል›› አለው፡፡ ይህንን እንዳወቀ፣ ወዲያው የፀፀት ስሜት ተሰማው፡፡ በዚህ ወቅት ስለወንድሙ እንጂ ስለሰዓቱ አላሰበም ነበር፡፡ "ወደ ቤቴ ልሂድ? ወይስ ልቅር?" እያለ ግራ ተጋብቶ ቆመ፡፡ የጨረታው **ታዳሚዎች** ካዳራሹ ወጡ፤ በልዩም በመካከላቸው ነበር፡፡ ወንድሙ ለመሄድ ተዘጋጅቶ ባየው ጊዜ፣ ሐሳቡን እንደለወጠ ተረዳና፣ "ስለሰዓቱ አመሰግንሃለሁ ዘነበ፣ ከእንግዲህ በኋላ ወንድምህ አንተን እየተከተለ የሚሄድበትን ጊዜ ደግመህ አታየውም!›› በማለት፣ ጮሆ ተናገረ፡፡ “አንተም! ሁለተኛ እኔ ሳንተ እሠራ የነበረውን ሁሉ ፈጽሞ ደግመህ አታየውም!” ብሎ ሲመልስለት፣ **ነብር ሆኖ** ነበር፡፡ ወዲያውም ፈረሱ ላይ እመር ብሎ ወጥቶ እየጋለበ ሄደ፡፡ ከዚህ ጊዜ በኋላ ሁለቱም ከአባታቸው ጋር አብረው ይኖሩበት የነበረውን ቤት እግራቸው ረግጦት አያውቅም፡፡

© MoE, FDRE
Not to be reproduced

በልዩ ከጥቂት ጊዜ በኋላ የአንድ ድሃ ገበሬ ልጅ አገባ። ነገር ግን ወንድሙን ለሰርግ አልጋበዘውም። ባገባ በአንድ ዓመቱ፣ ከቤቱ ራቅ ብላ ታስራ ሳር ትበላ የነበረች አንድ ላሙ ሞታ ተገኘች። የአሟሟቷንም እንቆቅልሽ ማንም ሊፈታው አልቻለም። ተመሳሳይ መጥፎ እድሎች ተከታትለው ደረሱበት። ይባስ ብሎም፣ በክረምት ወቅት የድርቆሽ ዳሱ ከበርካታ ንብረቱ ጋር ተቃጠለ። እሳቱ ከየት እንደተነሳ ያወቀ ግን አልነበረም። "ይህ ሁሉ የተደረገው እኔን ለመጉዳት ባሰበ ሰው ነው።" በማለት፣ ስቅሰቅ ብሎ አለቀሰ። **ሰማዩ በላዩ ተደፋበት**። ድሃ እየሆነ ስለሄደም የመሥራት ፍላጎቱ ተዳከመ። ´ቤቱ ውስጥ ቁጭ ብሎ ሲተክዝ መዋል አበዛ።

ከእሳቱ ቃጠሎ በኋላ አንድ ቀን ምሽት ላይ፣ ዘነበ ወደ ወንድሙ ቤት ሄደ። በልዩ አልጋው ላይ ጋደም ብሎ ነበር ። "ምን ልትፈልግ ነው እዚህ የመጣኸው?" ብሎ፣ ከመኝታው ብድግ በማለት ወንድሙ ላይ አፈጠጠ። "ልረዳህ ነው የምፈልገው በልዩ! በጣም በሚያሳዝን ሁኔታ ላይ ነህ" በማለት መለሰለት። "አዎ! የኔ ደግ ሰው¡ ልትረዳኝ መጣህ¡" አለና "አንተ ከምትመኝልኝ የበለጠ አልደረሰብኝም፤ ከፊቴ ወግድልኝ፤ አለዚያ ምን እንደሚሆን እግዜር ነው የሚያውቀው!" ሲል ዐይኑን አጉረጠረጠበት። ዘነበ ወንድሙ **ደሙ መፍላቱን** ባየ ጊዜ፣ ወደ ኋላ አንድ ርምጃ ፈቀቅ በማለት ከንፈሩ እየተንቀጠቀጠ፣ "ሰዓቱን ከፈለግክ መውሰድ ትችላለህ " አለው። በልዩ ግን አሁንም "ወግድልኝ!" ሲል **አምባረቀበት**። ዘነበም ከዚህ በኋላ መቆየቱ ዋጋ የሌለው መሆኑን ስላወቀ፣ ወንድሙን ትቶት ሄደ።

ከዚህ ቀን በፊትም ቢሆን ዘነበ በየጊዜው ስለወንድሙ ያስብ ነበር። በተለይ አደጋ ከደረሰበት በኋላ አስተሳሰቡ ተለውጦ ነበር። ቤተክርስቲያን ሄዶ ግንኙነታቸውን ለማሻሻል ቃል ገብቷል። ነገር ግን ይህንን ለመፈጸም **ልብ አላገኘም**።

አንድ እሁድ ቀን ቤተክርስቲያን በሄደ ጊዜ፣ ወንድሙ በልዩም እዚያው ነበር። ገርጥቶና ከስቶ፣ ያረጀና የተጣጣፈ ልብስ ለብሶ ተመለከተው።

© MoE, FDRE Ethiopia
Not to be republished

© MoE, FDRE Not to be reproduced

በዚህ ጊዜ ወንድሙ ለርሱ እንዴት ያለ ርህሩህና ጨዋ ልጅ እንደነበረ ማስታወስ ጀመረ:: «የመጣው ቢመጣ ዛሬ ከወንድሜ ጋር እታረቃለሁ» ብሎ ለፈጣሪው ቃል ገባ:: ከወንድሙ ጉንም ለመቆም ቆረጠ:: ይሁን እንጂ፣ በመካከላቸው የሚከልል ነገር መኖሩን ዘነበ ልብ አላለም:: ከቅዳሴውም በኋላ ሚስቱ ልትሆን ትችላለች ብሎ የጠረጠራት ሴት አጠገቡ እንዳለች አስተውሏል:: በርካታ ሰዎች በአካባቢው ስለነበሩም "እቤቱ ሄጄ ረጋ ብዬ ባናገረው ይሻላል" ብሎ ወሰነና ወደ ቤቱ ተመለሰ::

የንባብ ጊዜ ጥያቄዎች

1. ታሪኩን ከማንበባችሁ በፊት የገመታችሁት ትክክል ሆነ ወይስ አልሆነም? ለምን? በማስረጃ ግለጹ::
2. በልቦለዱ የእስካሁን ክፍል ምን ምን ነጥቦች ተነሱ?
3. በቀጣዩ የልቦለዱ ክፍል በሁለቱ ወንድማማቾች መካከል ምን ምን ክስተቶች የሚፈጠሩ ይመስላችኋል?
4. ታሪኩ በምን መልኩ ይቋጫል ብላችሁ ትገምታላችሁ? ማስረጃችሁስ ምንድን ነው?

ቀኑ ሲመሽ ወደ ወንድሙ ቤት አመራ:: በሩ አጠገብ ሲደርሰም ትንሽ ቆም ብሎ እንደማሰብ ሲል፣ ከቤት ውስጥ የእርሱ ስም ሲጠራ ሰማ:: የወንድሙ ሚስት ነበረች፣ ስሙን እያነሳች የምትናገረው::" ወንድምህ ዛሬ ቆረበ እኮ! እርግጠኛ ነኝ ስላንተ ያስብ ነበር" አለች:: "እባክሽ ስለኔ አይደለም፤ ስለራሱ ነው የሚያስበው "አለ፣ በልዩ:: ከዚህ በኋላ ለረጅም ጊዜ ድምጽ አልተሰማም:: ጥቂት ቆየና ዘነበ እዚያው እንደቆመ፣ ላብ አጠመቀው:: የምድጃው እሳት እየተንጣጣ የነበልባሉ ድምጽ ይሰማል:: በልዩ ወደ ውጭ ለመውጣት ከተቀመጠበት ተነሳ:: ዘነበ ቶሎ ብሎ ዛፍ ስር መደበቅ ነበረበት፣ ተደበቀ:: በልዩ አንድ እቅፍ እንጨት ለማስገባት፣ ወንድሙ ወደተደበቀበት ዛፍ አመራ:: የዘነበ የልብ ምት ጨመረ:: አሁንም እየተጠጋው መጣ:: ዘነበ ትኩር ብሎ አየው:: በልዩ የጥንት የደንብ ልብሱን (የወታደር) ለብሷል:: "እነዚህን ልብሶች ሁለተኛ

አንለብሳቸውም፤ ለልጆቻችን እናወርሳቸዋለን" ተባብለው፣ ቃል ተግባ ብተው እንደነበር አስታወሰ። ከልቡ ምት መጨመር ጋር፣ በኪሱ የያዘው የወርቅ ሰዓት ቲክቲክታም ይሰማ ነበር። በልዩ፣ "እህህ!" በማለት ተነፈሰና፣ ተዘዋውሮ ሳይመለከት እቅፍ ሙሉ ጭራሮውን ይዞ ሲመለስ፣ ወንድሙን በጣም ተጠግቶ ያልፍ ስለነበር፣ በጭራሮው ጫፍ ፊቱን ቢጭሮት አለፈ።

ከአስር ደቂቃ ቆይታ በኋላ ከዛፉ ስር በመውጣት፣ የወንድሙን ወደቤቱ መግባት እንዳረጋገጠ ሌላ ዘዴ መፈለግ ያዘ። ከአመድ ማጠራቀሚያው በርሜል ከሰል በመውሰድና ጭራሮ ለቃቅሞ ወደ ድርቆሹ ዳስ በመግባት እሳት አነደደ። በእሳቱ ብርሐንም ወንድሙ ፋኖስ የሚሰቅልበትን ሜንጦ ስላየ፣ ሰዓቱን በሜንጦው ላይ አንጠልጥሎ ፍሙን በማጥፋት ወደ ቤቱ አመራ። ጭንቀቱ ስለተቃለለለትም፣ በዚያ ቅዝቃዜ ሲሮጥ የወጣትነት ኃይል ይሰማው ነበር።

በሚቀጥለው ቀን የድርቆሹ ዳስ ተቃጥሎ ማደሩን ሰማ። ምናልባት፣ ማታ ያነደደው እሳት ፈጽሞ ሳይጠፋ ቀርቶ ሳያቃጥለው አልቀረም ይሆናል። ይህም ሁኔታ ዘነበን በጣም አሳዘነው፤ **ሀፍረትም ለበሰ**። ከዚያም የጸሎት መዝሙሩን መጽሐፍ አውጥቶ ጮህ ብሎ ዘመረ። ይኸንን የሰሙ የአካባቢው ሰዎች፣ የሆነ ነገር እንደደረሰበት ጠረጠሩ። ቀኑ በጨለማ ሲተካ፣ ዘነበ በጠፍ ጨረቃ ወደ ወንድሙ ቤት በመሄድ፣ ከቃጠሎው መካከል አንድ ቦታ ቆፍሮ አንድ ነገር አወጣ ፤ ከዚያ ሰዓት የቀረው አንድ የተጨባበጠ ወርቅ ነበር። ይህንን በመያዝና ወደ ወንድሙ ዘንድ በመሔድ፣ ሁሉን ነገረ ለመግለጽና እንደገና ለመታረቅ ፈለገ።

ነገር ግን "እንዴት አድርገህ ዛሬ ደፍረህ ትሄዳለህ?" ብለው፣ ሰዎች አስጠነቀቁት። ምክንያቱም፣ አንዲት ትንሽ ልጅ ቃጠሎው መካከል ቆሞ ሲቆፍር ማየቷን ተናግራለች። የአካባቢው ነዋሪ ወጣቶችም፣ ዳሱ የተቃጠለ እለት ዘነበን ወደ ወንድሙ ቤት ሲሄድ እንዳዩት ተናግረዋል። በማግስቱ ሰኞም፣ የጠባይ ለውጥ ማሳየቱን ሁሉም ሰዎች ያውቁ ነበር። የአካባቢው ባለስልጣኖችም ይህ መረጃ ስለደረሳቸው ለማጣራት

© MoE, FDRE, Not to be republished

ወስነዋል፡፡ በልዩ ደግሞ እነዚህ ሁሉ ወሬዎች ደርሰውት ስለነበር፣ ድርጊቱን የፈጸመው ወንድሙ እንደሆነ አምኖ ተቀብሏል፡፡

በዚህ ሁኔታ እያለ ነበር፣ ጉዳዩን ለማጣራት ለሁለቱም ጥሪ የደረሳቸው፡፡ ዘነበ ጥሩ ልብሱን፣ በልዩ ደግሞ **ጭርንቁሱን** ለብሰው ሁለቱም ምርመራው ቦታ ተገኙ፡፡ ዘነበ ወንድሙን ተመለከተው፡፡ በልዩም አስተዋለው፡፡ በልዩ፣ ወንድሙ ይቅርታ እየጠየቀው መሆኑን ዓይኑ እንደሚናገር አመነ፡፡ “ስለ´ርሱ ምንም ነገር እንድናገር አይፈልግም ማለት ነው” ብሎ አሰበ፣ በልዩ፡፡ ስለዚህም በድርጊቱ ወንድሙን የሚጠረጥረው እንደሆነ ሲጠየቅ፣ ድምጹን ከፍ አድርጐ በመጮኽ "አልጠረጥረውም" አለ፡፡ ከዚያን ቀን በኋላ፣ በልዩ አልኮል በብዛት መጠጣት ጀመረ፡፡ ሁኔታዎች ሁሉ ተበላሹ፡፡ ዘነበም ቢሆን፣ ምንም እንኳን መጠጥ ባይጠጣ፣ መልኩ ስለተለዋወጠና ስለተጐሳቆለ፣ እሱ መሆኑን ለማወቅ አዳጋች ሆኖ ነበር፡፡

አንድ ቀን ማታ ዘነበ ወደ ተከራያት ትንሽ ክፍል አንዲት ድሃ ሴትዮ ገብታ ከርሷ ጋር እንዲሄድ ጠየቀችው፡፡ የወንድሙ ባለቤት ነበረች፡፡ ምንም ሳይናገር ተከትሏት ሄደ፡፡ በሩ መግቢያ ላይ ሲደርስ፣ የሚያንገሸግሽ ሽታ ሸተተው፡፡

በልዩ አልጋ ላይ ሆኖ፣ ያለ የሌለው የልብስ ዓይነት ተጭኖበት፣ ገርጥቶ፣ ከስቶ፣ ዓይኖቹ ጐድጉደውና **ከሰውነት ጐዳና ወጥቶ** ሲመለከተው የዘነበ ጉልበት **ነፋስ እንደነካው ቄጤማ አረገደ፡፡** ከአልጋው ታች ተቀምጦም **እርር ብሎ አለቀሰ**፡፡ ከዚህ በኋላ ሁለቱ ወንድማማቾች መነጋገር ጀመሩ፡፡ ከጨረታው በኋላ፣ አሁን እስከተገናኙበት ጊዜ ድረስ የሆነውን ነገር ሁሉ ገላልጠው አወሩ፡፡ ዘነበ የቀለጠውን የወርቅ ሰዓት አወጣና ለወንድሙ አሳየው፡፡ ይህንን ያህል ጊዜ ተለያይተው ሲኖሩ፣ አንዳቸውም እንኳ የተደሰቱበት ጊዜ እንዳልነበረ ተገላለጡ፡፡

በልዩ አቅሙ ደክሞና ታሞ ሰለነበር፣ ዘነበ ከአልጋው አጠገብ ሳይለይ አስታመመው፡፡ አንድ ቀን ጧት በልዩ ከእንቅልፉ ሲነቃ፣ "ዛሬ ፍጹም ድኛለሁ፤ ከእንግዲህ ወንድሜ ሁልጊዜ ሳንለያይ እንደ ቀድሟችን አብረን እንኖራለን" አለው፡፡ ሆኖም በዚያው ቀን **አረፈ**፡፡

ዘነበ የወንድሙን ባለቤትና ልጇን ወደ ቤቱ ይዞ በመሄድ፣ ተንከባክቦ አኖራቸው፡፡ እሱም በአካባቢው ሰው የተከበረ፣ **ምራቁን የዋጠ** ሰው ሆነ፡፡

© MoE, FDRE Ethiopia Not to be reproduced

ሸማግሌው የአስር አለቃ የትምህርት ቤት ዳይሬክተር የሆነውም፣ ለአካባቢው ህዝብ አንድ ውለታ ጥሎ ለማለፍ ስለፈለገ ነበር፡፡ በህጻናቱ ጠባይ ላይ እንዲቀረጽ የሚፈልገው ነገር ቢኖር፣ መጀመሪያውም መጨረሻውም ፍቅር ነበር፡፡ እናም፣ ሰው ማፍቀርን ለታዳጊዎች አስተማረ። ህጻናት፣ እየመጡ እንደጓደኞቻቸውና እንደአባታቸው ያጫውቱት፣ ችግራቸውንም ያወያዩት ነበር፡፡

(በአለም የታወቁ አጫጭር ልቦለዶች፣ ትርጉም አምሳሉ አክሊሉ) ለትምህርቱ እንዲመች መጠነኛ ለውጥ ተደርጕበት የቀረበ፡፡

መልመጃዎች

ክፍል አንድ፡- ንባብ

፩. የሚከተሉትን ጥያቄዎች በልቦለዱ የመጀመሪያ ክፍል መሰረት ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ ደግሞ «ሐሰት» በማለት መልሱ፤ የመልሳችሁንም ምክንያት ከጽሁፉ ውስጥ በመፈለግ ግለጹ፡፡

1. የውርስ ንብረቱ በጨረታ እንዲሸጥ የሆነው፣ በሁለቱ ወንድማማቾች አለመስማማት ምክንያት ነበር፡፡
2. በወርቅ ሰዓቱ ጨረታ ብዙ ሰዎች ተሳትፈዋል፡፡
3. ለዘነበ የጨረታ አሸናፊነቱን ያበሰረው የጨረታው መሪ አልነበረም፡፡
4. የበልዩን ላም የገደላት ዘነበ ለመሆኑ ማረጋገጫ አለ፡፡
5. ጨረታውን ሁለት ሺ አንድ መቶ ብር ያደረሰው በልዩ ነበር፡፡
6. ዘነበ ማሸነፉ ሲነገረው የተጸጸተው፣ ለሰዓቱ የሚከፍለው ገንዘብ በመብዛቱ አልነበረም፡፡
7. ዘነበ ወንድሙ ቤት ድረስ በመሄድና "ሰዓቱን ከሆነ የፈለግህ መውሰድ ትችላለህ" በማለት ሲናገር ከንፈሩ የተንቀጠቀጠው ሰዓቱን ለመስጠት ስለጨነቀው ነበር፡፡
8. ዘነበ የተጕሳቆለው አልኮል በብዛት በመጠጣቱ ነበር፡፡
9. ወንድማማቾቹ ተጣልተው በነበሩባቸው ዓመታት ሁለቱም ደስተኞች አልነበሩም፡፡
10. የበልዩ ባለቤት ወንድማማቾቹ እንዲስማሙ ከፍተኛ ፍላጎት ነበራት፡፡

© MoE, FDR
Not to be rep

፪. ልቦለዱን መሰረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቃል መልሱ::

1. የውርስ ንብረቱ በጨረታ እንዲሸጥ የሆነበት ምክንያት ምንድን ነው?
2. ዘነበ ከሳቀ በኋላ፣ "ሶስት ሺ ብርና የኔንም ወንድምነት ከዚሁ ጋር" ሲል ምን ማለቱ እንደሆነ አብራሩ::
3. ለበልዩ ድሃ መሆን "ምክንያቶች ናቸው" የምትሏቸውን ዘርዝሩ::
4. የአካባቢው ባለስልጣኖች ዘነበን በቃጠሎው የጠረጠሩት ከምን ተነስተው ነው?

፫. በልቦለዱ ባለታሪኮች ላይ የተከሰተው ችግር ከመነሻው እንዳይፈጠር፣ ችግሩ ከተፈጠረም በኋላ በቀላሉ እንዲፈታ ምን መደረግ ነበረበት ብላችሁ ታስባላችሁ? በቡድን በቡድን ሆናችሁ ተወያዩበትና የደረሳችሁበትን ድምዳሜ በየቡድን መሪያችሁ በክፍል አቅርቡ::

፬. ዋና ዋና የሆኑትን የልቦለዱን ድርጊቶች በቅደም ተከተል አስቀምጡ:: ይህንን ስታደርጉ ጥንድ ጥንድ ሆናችሁ በመወያየትና የሚከተለውን ምስል ደብተራችሁ ላይ በመጠቀም ይሁን::

ድርጊት 1.
ድርጊት 2.
ድርጊት 3.
ድርጊት 4.
ድርጊት 5.

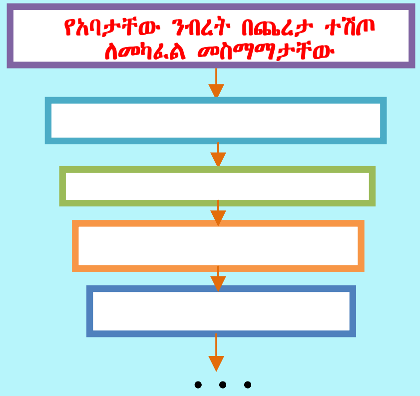

ክፍል ሁለት:- ማዳመጥ

፩ በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ በጥንድ /በቡድን/ ተወያዩና የደረሳችሁበትን ማጠቃለያ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ::

1. ፊት ለፊት ከሚደረግ የሀሳብ ልውውጥና በስልክ ከሚደረግ ንግግር በቀላሉ አዳምጦ ለመረዳት የሚያስችለው የትኛው ነው? ለምን?
2. አንድን ንግግር ወይም ውይይት አዳምጦ ለመረዳት የሚጠቅሙና የማይጠቅሙ ነጥቦችን በሚከተለው ስእላዊ መግለጫ አሳዩ::

ለአዳምጦ መረዳት

- የሚጠቅሙ
  - ንግግርን በሙሉ ስሜት ማዳመጥ
- የማይጠቅሙ
  - የሚያደምጡትን ሁሉ በማስታወሻ ለመያዝ መሞከር

፪ መምህራችሁ አንድ አጭር ጽሑፍ ያነቡላችኋል:: በጥሞና አዳምጡና በ«ሀ» ስር የተገለጹትን ገለጻዎች በ«ለ» ስር ከተዘረዘሩት ተገላጮች ጋር አዛምዱ::

ሀ	ለ
1. በፊት ለፊትና በስተጓዳ አለ	ሀ. ሶፋ
2. ድንክዬ ጠረጴዛ	ለ. ከዘራ
3. ጠየም ያለ	ሐ. በር
4. ወጪ ገቢውን የሚታዘብ አዛውንት የሚመስል	መ. ስልክ
5. እንደ ጅብራ የተገተረ	ሠ. አልጋ
6. የተሞሸረ	ረ. መስኮት
	ሰ. ቁምሳጥን

© MoE, FDRE Not to be reproduced

ክፍል ሦስት፡- ንግግር

፩. ከዕቦስድ ወይም ከሌሎች የፈጠራ ሥራዎች ጋር በተያያዘ የተደረጉ ውይይቶችን፣ የተሰነዘሩ አስተያየቶችን ወዘተ. ከሬዲዮ ወይም ከቴሌቪዥን አዳምጣችሁ «ጠቃሚ ሐሳብ ነው» የምትሉትን በራሳችሁ አባባል ጽፋችሁ ለክፍል አቅርቡ፡፡

ጽሑፋችሁ - የድርጊትና የጊዜ ቅደም ተከተልን የጠበቀ፣
- መንስኤና ውጤትን ያገናዘበ መሆኑን አረጋግጡ፡፡

ምሳሌ

- መጸነስ፣ ማርገዝ፣ መውለድ (የድርጊት ቅደም ተከተልን የጠበቀ፣)
- ባለፈው ዓመት፣ ባለፈው ወር፣ ባለፈው ሳምንት፣ ዛሬ፣ ነገ (የጊዜ ቅደም ተከተልን የጠበቀ)
- ታሞ ሞተ (መንስኤና ውጤትን ያገናዘበ)

፪. በአጭር ልቦለዱ እንደታየው በሁለቱ ዋና ገፀባህርያት መካከል ከፍተኛ ያለመግባባት ተፈጥሯል፡፡ ለዚህ ተጠያቂው ማነው? ዘነበ ወይስ በልዩ? አንደኛ ውን ደግፋችሁ ሌላውን በመቃወም ተከራከሩ፡፡ በክርክሩ ያልተሳተፋችሁ ደግሞ በተከራካሪዎች የሚሰነዘሩ ሃሳቦች የቱን ያህል ምክንያታዊ መሆን አለመሆናቸው ላይ አስተያየት በመስጠት ተሳተፉ፡፡

በክርክር ጊዜ ለእነዚህ ነጥቦች ትኩረት ስጡ፣

- በቂ ዝግጅት ማድረግ፣
- ከርእሱ ጋር የተየያዙ ሐሳቦችን ማቅረብ፣
- የሚቀርቡ ሐሳቦች በማስረጃ የተደገፉ መሆኑን ማረጋገጥ
- ተራን ጠብቆ መናገር፣
- የሌላውን ሰው ሐሳብ አለማንቋሸሽ፣
- ለተቃዋሚ ሐሳብ ተገቢ መልስ መስጠት፡፡

© MoE, FDRE Not to be reproduced

© MoE, FDRE Not to be reproduced

ክፍል አራት፡- ጽሕፈት

፩. ቀጥሎ ለቀረቡት ቃላትና ሐረጋት፣ በልቦለዱ ውስጥ ያላቸውን ፍች የሚያሳዩ ዓረፍተነገሮችን መስርቱ፡፡

1. ያንርብኛል
2. ታዳሚዎች
3. አምቧረቀ
4. ጭርንቁስ
5. እርር ብሎ
6. አሞካሻቸው

አያያዦችና የመሸጋገሪያ ቃላት

አያያዥ ወይም የመሸጋገሪያ ቃላት በብዙ ዓረፍተነገሮች የሚገለጹ ሐሳቦችን እርስ በርስ ተቀናጅተውና ተዋህደው እንዲቀርቡ የሚያግዙ ቃላት ናቸው፡፡ አያያዦች፣ ቃላት ብቻ ሳይሆኑ ቅጥያዎች ወይም ሐረጋት ሊሆኑ ይችላሉ፡፡ አገልግሎታቸውም በዓረፍተነገር፣ በአንቀጽ ወይም በድርሰት ውስጥ እየተገኙ የሐሳቦችን ውህደትና ጥምረት መፍጠር ነው፡፡ ከአንዱ ሐሳብ ወደ ሌላው ሐሳብም ያሸጋግራሉ፡፡

አያያዥና የመሸጋገሪያ ቃላት በርካታ ናቸው፡፡ የሚከተሉትን በምሳሌነት መጥቀስ ይቻላል፡፡ እና፣ ግን፣ ሆኖም፣ እርግጥ፣ እንጂ፣ ስለዚህ፣ ያህል፣ እንደገና፣ የሆነው ሆኖ…፡፡

ምሳሌ ሀ) አበበ ተማሪ እና ነጋዴ ነው፤ ይሁን እንጂ፣ በሁለቱም ውጤታማ አይደለም፡፡

- እና፡- ሐረግን ከሐረግ
- ይሁን እንጂ፡- ዐረፍተ ነገርን ከዐረፍተ ነገር አያይዘዋል፡፡

ለ) የተዘረዘሩ ዓረፍተ ነገሮች በአያያዥ ቃላት ተያይዘው ሲቀርቡ፡-

- የሰው ልጅ ለምግቡ ብዙ ገንዘብ ያስፈልገዋል፡፡
- የሰው ልጅ ለልብሱ ብዙ ገንዘብ ያስፈልገዋል፡፡
- የሰው ልጅ ለመጠለያው ብዙ ገንዘብ ያስፈልገዋል፡፡

- የሰው ልጅ ለምግቡ፣ ለልብሱ <u>እንዲሁም</u> ለመጠለያው ብዙ ገንዘብ ያስፈልገዋል፡፡

© MoE FDRE Not to be reproduced

፪. ከላይ በቀረቡት ምሳሌዎች መሠረት አያያዥ ቃላትን በመጠቀም የተዘረዘሩ ዓረፍተነገሮችን አያይዙ፣

1. ሀ. መበለጸግ የሚቻለው ጠንክሮ በመሥራት መሆኑን ማወቅ ይኖርብናል፡፡
   ለ. መበልጸግ የሚቻለው በወሬ አለመሆኑን ማወቅ ይኖርብናል፡፡
2. ሀ. እውቀት የሚዳብረው በሒደት ነው፡፡
   ለ. ክሂል የሚዳብረው በሒደት ነው፡፡

፫. የሚከተሉትን አጣማሪዎች (አያያዦች) በመጠቀም የተጣመሩ ዓረፍተ ነገሮችን መስርቱ

1. ነገር ግን 2. ስለዚህ 3. በዚህም ሳቢያ

፬. ወንድማማቾቹ ከሚለው ልቦለድ ውስጥ በአያያዥ ቃላት ወይም በሐረጋት የተጣመሩ አምስት ያህል ዓረፍተነገሮችን (ሐሳቦችን) አውጡ፡፡

አስተዋፅኦ

አንድን ድርሰት መጻፍ ከመጀመራችን በፊት ሶስት ዋና ዋና ተግባራትን እናከናውናለን፡፡ እነዚህም ተግባራት ርዕስ መምረጥ፣ የተመረጠውን ርእስ መወሰን ወይም ማጥበብና አስተዋፅኦ (ቢጋር) ማዘጋጀት ናቸው፡፡

አሰተዋፅኦ ዋናውን ጽሑፍ ለመጻፍ፣ መንገድ ቀያሽ ወይም ትልም ነው፡፡ በተለይም ለልቦለዶችና ለሌሎች ረጃጅም ጽሑፎች በጣም አስፈላጊና ጠቃሚ ነው፡፡

የአስተዋፅኦ ጥቅሞች

- ዓላማን ግልፅ ለማድረግና ሐሳብን ከአላማ ጋር ለማዛመድ ያግዛል፡፡
- ድርሰቱ ከመጻፉ በፊት የሐሳቡን ቅንጅት ለማየትና ለማስተካከል ይጠቅማል፡፡
- መልዕክትን ለማስተላለፍ ራሱን የቻለ መሳሪያ በመሆን ያገለግላል፡፡
- ጽሑፍ በሚጻፍበት ጊዜ ከዋናው ሐሳብ ላለማፈንገጥ ይረዳል፡፡

- አስተዋፅኦ እንዴት ሊነደፍ /ሊፃፍ/ ይቻላል? የሚከተለውን ምሳሌ በጥሞና ተመልከቱ፡፡
- ጸሐፊው "መስከረም ሲጠባ " በሚል ርዕስ ድርሰት ለመጻፍ አሰበና በቅድሚያ የሚከተለውን አስተዋፅኦ ነደፈ፡፡

መስከረም ሲጠባ

1. አካባቢው አስደሳች ይሆናል፡፡
   1.1 አበቦች ያብባሉ፡፡
   1.2 የደፈረሱት ጅረቶች ይጠራሉ፡፡
   1.3 በክረምት ተደብቀው የነበሩ አዕዋፍ ብቅብቅ ይላሉ፡፡
   1.4 ሰማዩ ይጠራል፣ ደመና ይወገዳል፡፡
2. ሰዎች መልካም ምኞታቸውን ይገልጻሉ፡፡
   2.1 በዘፈን፣
   2.2 ስጦታ በመለዋወጥ፣
   2.3 እርስ በርስ በመመራረቅና በመመሰጋገን፣
   2.4 በአምልኮ ቦታዎች በመገኘትና ፈጣሪያቸውን በማመስገን፡፡
3. ተለያይተው የከረሙ ሰዎች ይገናኛሉ፡፡
   3.1 ውሃ ሙላት የለያያቸው ይገናኛሉ፡፡
   3.2 በትምህርት ቤት መዘጋት የተለያዩ ተማሪዎች ይገናኛሉ፡፡
4. ሰዎች በአዲሱ ዓመት አዲስ እቅድ ተልመው ለመተግበር ይዘጋጃሉ፡፡
   4.1 ሠራተኛው የተሻለ ለመሥራት ያቅዳል፡፡
   4.2 ገበሬው የተሻለ ለማምረት ይዘጋጃል፡፡
   4.3 ነጋዴው የተሻለ ለማትረፍ ያልማል፡፡
   4.4 ተማሪው የተሻለ ውጤት ለማስመዝገብ ቃል ይገባል፡፡

© MoE, FDR Ethiopia
Not to be republished

4.5 ወንደላጤው ትዳር ለመያዝ ይቆርጣል፡፡

4.6 ሱሰኛው ከሱሱ ለመላቀቅ ይምላል፡፡

(ከቀድሞው የ9ኛ ክፍል አማርኛ የተማሪው መጽሐፍ የተወሰደ)

፫. መምህራችሁ ከሚሰጧችሁ ርዕሶች አንደኛውን መርጣችሁ፣ የላይኛውን ምሳሌ መነሻ በማድረግ የራሳችሁን አሰተዋፅኦ ነድፋችሁ አቅርቡ፡፡

ክፍል አምስት፡- ሰዋስው

የቃላት እማሬያዊና ፍካሬያዊ ፍች

አንዳንድ የአማርኛ ቃላት እምሬያዊና ፍካሬያዊ ፍችዎች አሏቸው፡፡ እማሬያዊ ፍች የሚባለው የቃሉ ቀጥተኛ ወይም መዝገበ ቃላዊ ፍች ነው፡፡ ፍካሬያዊ ፍች ደግሞ ቃሉ ከቀጥታ ፍችው ባሻገር የሚሰጠው ሌላ ትርጉም ነው፡፡

ምሳሌ፡- ቤት የሚለው ቃል በእማሬያዊ ፍችው ግድግዳና ጣሪያ ያለው የሰው ልጅ መኖሪያ ማለት ሲሆን፣ ፍካሬያዊ ፍችው ደግሞ የአንድ ሰው ጠቅላላ ኑሮ፣ ትዳር ወዘተ. ማለት ነው፡፡

፬. የሚከተሉትን ቃላት እማሬያዊና ፍካሬያዊ ፍች በሰንጠረዡ በቀረበው ምሳሌ መሠረት አስቀምጡ፡፡

	ቃል	እማሬያዊ ፍች	ፍካሬያዊ ፍች
	አባብ	በደረቱ የሚሳብ መርዘኛ ፍጡር፡፡	መሠሪ፣ ተንኮለኛ
	ተልባ	ለምግብነት የሚውል የቅባት እህል፡፡	በወዳጅነቱ የማይዘልቅ፣ ጊዜ አይቶ የሚከዳ
1	ንብ		
2	ቋንጣ		
3	ምስጥ		
4	ርግብ		
5	ድንጋይ		
6	ጉቶ		
7	አህያ		

፪. የሚከተሉትን ቃላት እማሪያዊና ፍካሬያዊ ፍችዎች፣ በጥንድ በጥንድ ሆናችሁ ከተወያያችሁ በኋላ፣ በዓረፍተነገሮች ውስጥ አስገብታችሁ አሳዩ፡፡

1. ድንቁርና
2. እሳት
3. ባህር
4. እስስት
5. እንቁ
6. ንብ

፫. እማሬያዊና ፍካሬያዊ ፍች ያላቸውን አምስት ቃላት ሰብስባችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ በሚከተለው ሰንጠረዥ መሰረት አቅርቡና፣ በፍችዎቻቸው ላይ ተወያዩ፡፡

	ቃሉ	የቃሉ	
		እማሬያዊ ፍች	ፍካሬያዊ ፍች
ሀ			
ለ			
ሐ			

© MoE, FDR Ethiopia Not to be republished

© MoE, FDRE Not to be rep

የቃል ክፍሎች

ከዚህ ቀጥሎ በየምድባቸው የተዘረዘሩና በስራቸው የተሰመረባቸው ቃላት ቀርበዋል:: በጥሞና አስተውሉና ተመሳስሏቸውን ለመገንዘብ ሞክሩ::

1. - <u>ሰው</u> - <u>መሐመድ</u> - <u>መጸሐፍ</u> - <u>አዲስ አበባ</u> - <u>ዜና</u> - <u>ህልም</u> - <u>ጠረጴዛ</u> - <u>ሕዝብ</u> } መጠሪያዎች ናቸው ፧<u>ስም</u> ይባላሉ::	2. - <u>አስተዋይ</u> ሰው - <u>አሮጌ</u> መጽሐፍ - <u>ወቅታዊ</u> ዜና - <u>መጥፎ</u> ህልም - <u>ትልቅ</u> ጠረጴዛ - <u>ታታሪ</u> ሕዝብ } ሰው፣ መጽሐፍ፣ ዜና፣ ህልምና ጠረጴዛ ስሞች ናቸው:: የተሰመረባቸው ቃላት ደግሞ የስሞቹ ገላጮች ናቸው፧ ፧<u>ቅፅል</u> ይባላሉ::
3. - አበበ ምሳውን <u>በላ</u>:: - ማሰብ የሚችል ሰው <u>ነው</u>:: - እንዲያጠና <u>መከርኩት</u>:: - ተግቶ <u>ሠራ</u>፣ ስለዚህም <u>ከበረ</u>::	"በላ፣ ነው፣ መከርኩት ፣ ሠራ፣ ከበረ" የሚሉት ቃላት፣ የዓረፍተነገሮች ማሰሪያዎች ሲሆኑ ድርጊትንና መሆንን ያመለክታሉ:: ስለዚህ ድርጊት አመልካች ቃላት ተብለው ይጠራሉ:: <u>ግስ</u> ይባላሉ::
4. - መኪናው <u>እዚህ</u> መጣ:: - አትሌቱ <u>ዛሬ</u> አሸነፈ:: - በቀስ <u>ክፉኛ</u> ታመመ::	"መጣ፣ አሸነፈና ታመመ" ግሶች ናቸው:: ከግሶቹ ቀድመው በመግባት ግሶችን የገለጹት "እዚህ፣ ዛሬ፣ ክፉኛ" የሚሉት ቃላት <u>ተውሳከግስ</u> ይባላሉ::
5. - <u>ከ</u> ሰማይ - <u>ስለ</u> ትምህርት - <u>ከ</u> ሰው <u>ጋር</u> - <u>ለ</u> ህይወት	የተሰመረባቸው ከስም ጋር የሚገቡ ምዕላዶች (ቅጥያዎች) ናቸው:: <u>መስተዋድድ</u> ይባላሉ:: "ስለ ፣ እንደ፣ እስከ፣ ወደ፣ ከ..." መስተዋድዶች ናቸው::

፬. በሚከተሉት ዓረፍተነገሮች ውስጥ የተሰመረባቸው ቃላት ከየትኛው የቃል ክፍል እንደሚመደቡ (የቃል ክፍላቸውን) ግለጹ::

1. አየለ መኪና <u>ገዛ</u>::
2. መንኮራኩሯ <u>ጨረቃ</u> ላይ አረፈች::
3. <u>ሰነፍ</u> ሰው ሥራን አይወድም::
4. ወደ ትምህርት ቤት <u>እየሮጠ</u> ሄደ::
5. ዛሬ <u>ስለ</u> መሬት ተማርን::

6. በመንኮራኩር ወደ ጠፈር ሄደ::
7. ሥራን ሠርቶ ማደር ያስከብራል::
8. መጽሐፉን "በፍጥነት" መለሰ::
9. ተሾመ ጎበዝ ተማሪ ነው::
10. ፍቅር ረቂቅ ነገር ነው::

ፎ. በሚከተለው ሰንጠረዥ በተራ ቁጥር አንድ የቀረበውን ምሳሌ መሰረት በማድረግ፣ ባዶ ቦታዎችን በተስማሚ ግሶች አሟሉ :: በዚህ ተግባር ግሶችን ከግስ እየመሰረታችሁ መሆኑን ልብ በሉ::

1	በተነ	ተበተነ	አስበተነ	አባተነ	በታተነ	ተበታተነ	አስበታተነ
2	ገደሰ						
3	መታ						
4	ገሰጠ						
5	ጠረበ						
6	ከፈተ						
7	ነደሰ						
8	ጠበሰ						
9	ገመጠ						
10	ወሰቀ						

© MoE, FDRE Ethiopia Not to be republished

ሐረግ

የሚከተሉትን መዋቅሮች ተመልከቱ፡-

- ፈጣኑ አበበ
- ከወንድሙ ጋር
- በጣም ጉበዝ
- የብርድ ልብስ
- ወደ ባህር ዳር
- ተግቶ አጠና

} እነዚህ በሙሉ ሐረጎች ናቸው፡፡

ሐረግ፡- ቃላት እርስ በርስ በስርዓት በመቀናጀት የአንድ ዓረፍተነገር አካል ሆነው የሚፈጥሩት መዋቅር ነው፡፡ አንድ ሐረግ ምን ዓይነት ሐረግ እንደሆነ የሚወሰነውም በሐረጉ ውስጥ መሪ ሆኖ(ከሐረጉ በስተቀኝ) የቀረበው ቃል በሚመደብበት የቃል ክፍል ነው፡፡

የሐረጉ መሪ ቃል፡- ስም ከሆነ፣ ሐረጉ ስማዊ ሐረግ፣
- ግስ ከሆነ፣ ሐረጉ ግሳዊ ሐረግ፣
- ቅፅል ከሆነ፣ ሐረጉ ቅፅላዊ ሐረግ ይባላል፡፡

ምሳሌ ፡-

- የብር ቀለበት → ስማዊ ሐረግ
- ጉበዝ ተማሪ → ስማዊ ሐረግ
- በጣም ብርቱ → ቅፅላዊ ሐረግ
- በድንገት መጣ → ግሣዊ ሐረግ

© MoE, FDRE Not to be reproduced

© MoE, FDR
Not to be rep

፮. ከላይ በቀረበው መግለጫና ምሳሌ መሠረት በየዓረፍተነገሮቹ ውስጥ የተሰመረባቸው ሐረጐች፣ ከየትኛው የሐረግ ዓይነት እንደሚመደቡ (የሐረግ ዓይነታቸውን) ግለጹ::

1. <u>ሰፊ ብርድ ልብስ</u> አለው::
2. ዘገየ <u>በጣም ታታሪ</u> ሰው ነው::
3. ደራሲው <u>ጥሩ ጽሑፍ ጻፈ</u>::
4. <u>የወንድሜ ልጅ</u> ከክፍሉ አንደኛ ወጣ::
5. ያልሠራ ሰው <u>ሁልጊዜ ይራባል</u>::
6. አበበ <u>ክፉኛ ታሟል</u>::

፯. በጥንድ በጥንድ ሆናችሁ ሐረጐችን እየመሰረታችሁ፣ ሐረጐቹ ምን ዓይነት ሐረግ እንደሆኑ ተወያዩ:: ግልጽ ባልሆነላችሁ ላይ መምህራችሁን አነጋግሩ::

ክፍል ስድስት፡- ስነጽሑፍ

ልቦለድ

ልቦለድ ከደራሲው ምናባዊ ፈጠራ የሚመነጭ የሰውን ህይወት ልዩ ልዩ መልኮች በተመሳስሎ ለመቅረጽ የሚችል በቁሙ ግን እውነት ያልሆነ የኪነጥበብ ሥራ ነው:: በቁሙ እውነት ያልሆነ ሲባልም፣ በታሪኩ የተገለጸው የገፀባህርያት ህይወት በእውኑ ዓለም በእርግጥ የተፈጸመ ወይም ታሪኩ በሚያቅፈው ዘመንና ቦታ እንዳለ የታየ አይደለም ለማለት ነው::

የልቦለድ ዝርያ የሚባሉት ዋናዎቹ አጭር ልቦለድና ረጅም ልቦለድ ናቸው::

አጭር ልቦለድ

አጭር ልቦለድ፣ ሰብሰብ ያለ ወይም የታመቀ፣ ጥብቅ ትስስር ያለው፣ ፈጣንነት ጐልቶ የሚታይበትና የሁሉም ነገር መቋጫ የሆነ አንድ ብቸኛ የትኩረት ነጥብ ያለው የልቦለድ ዓይነት ነው፡፡

(ዘሪሁን አስፋው፣ 1992፣153 እና 229)

አጭር ልቦለድ ከረጅም ልቦለድ የሚለይበት አንዱ በመጠን ነው፡፡ ረጅም ልቦለድ መጠኑ ረጅም ሲሆን የአጭር ልቦለድ መጠን አጭር ነው፡፡ አጭር ነው ሲባልም ታሪኩ አጭር፣ ባለታሪኮቹ ጥቂት፣ ድርጊቱ የሚፈጸምበት ቦታና ጊዜም ጠባብና አጭር ጭብጡ ነጠላ ነው፡፡ በሁለቱም የልቦለድ ዝርያዎች ውስጥ በመገኘት፣ ልቦለዶቹን ልቦለድ እንዲሆኑ የሚያደርጓቸው ደግሞ የልቦለድ አላባውያን (የልቦለድ ፍሬ ነገሮች) በመባል ይታወቃሉ፡፡

የልቦለድ አላባውያን

የልቦለድ አላባውያን ወይም ፍሬ ነገሮች በመባል የሚታወቁት ታሪክ፣ ገፀባህሪ፣ መቼት፣ ግጭት፣ ትልም፣ አንፃርና ጭብጥ እንዲሁም ቋንቋ ናቸው፡፡ እነዚህ አላባውያን ምንነታቸውን ለማጥናት ሲባል ተለያይተው ይቅረቡ እንጂ፣ በልቦለዱ ውስጥ በተናጠል የሚታዩ አይደሉም፡፡ ልቦለድ የሚኖረውም እነዚህ ከላይ የተዘረዘሩት አላባውያን (ፍሬ ነገሮች) ተጣምረው ሲገኙ ብቻ ነው፡፡ ከእነዚህ መካከልም በዚህ የክፍል ደረጃ ታሪክና ገፀባህሪን እናያለን፡፡

ታሪክ፡- የልቦለዱ መሰረት ነው፡፡ ልቦለዱን ካነበብን በኋላ ላላነበበ ሰው ስንገልጽ፣ መጀመሪያ እንደዚህ ሆነ፣ ከዚያም እንደዚህ ሆነ፣ በመጨረሻም እንዲህ ሆነ ብለን የምንተርከው የልቦለድ ታሪክ ይባላል፡፡ ታሪክ፣ የጊዜ ቅደም ተከተልን መሠረት አድርገው በመቀናጀት የሚቀርቡትንና በገፀባህሪያቱ የሚፈጸሙ ድርጊቶችን፣ አነሳስ፣ አካሄድና የመጨረሻ ውጤት የሚይዝ የልቦለድ ህይወት ወይም የመጻፉ ሰበብና የህልውናው መሠረት ነው፡፡

© MoE, FDRE Not to be reproduced

© MoE, FDRE Not to be reproduced

ገፀባህሪ፡- በገሀዱ ዓለም ያሉ ሰዎችን ወክለው በታሪኩ ውስጥ የሚንቀሳቀሱና በደራሲው የተፈጠሩ የፈጠራ ሰዎች ናቸው፡፡ “በአንድ ልቦለድ ውስጥ ያለው ታሪክ የማን ነው?” ብለን ስንጠይቅ “የእነ እገሌ ታሪክ ነው” የሚል መልስ እናገኛለን፡፡ እነ እገሌ ተብለው የተጠቀሱት ደግሞ፣ በታሪኩ ውስጥ የሚንቀሳቀሱ፣ ደራሲው የፈጠራቸው የፈጠራ ሰዎች ናቸው፡፡

፩. በዚህ የትምህርት ምዕራፍ መጀመሪያ ላይ "ወንድማማቾቹ" የሚል አጭር ልቦለድ አንብባችኋል፡፡ አሁንም እንደገና ተመልሳችሁ በማንበብ የሚከተሉትን ጥያቄዎች በልቦለዱ መሠረት መልሱ፡፡

1. ልቦለዱን አጭር ልቦለድ ያሰኙት ምክንያቶች ምን ምን ናቸው?
2. በልቦለዱ ውስጥ ያሉ ገፀባህርያትን ዘርዝሩ፡፡ ዋና ዋናዎቹ ገፀባህርያትስ ማን ማን ናቸው?

፪. በጥንድ በጥንድ ሆናችሁ በየተራ ታሪኩን በቃል ተርኩ፡፡ እርስ በርስም ስህተታችሁን ተራረሙ፡፡

፫. በልቦለዱ ታሪክ ውስጥ ጨረታው እንደተከፈተ፣ የወርቅ ሰዓቱን አንደኛው ለሌላኛው ወንድሙ በፈቃደኝነት ቢሰጠው ኖሮ፣ ልቦለዱ ምን መልክ ይኖረዋል ብላችሁ ታስባላችሁ? በቡድን ተወያዩበትና የደረሳችሁበትን ድምዳሜ ለክፍል አቅርቡ፡፡

፬. አንድን አጭር ልቦለድ ወይም የአንድን ደራሲ የህይወት ታሪክ አንብባችሁ ማስታወሻ ከወሰዳችሁ በኋላ፣ በራሳችሁ አባባል ጽፋችሁ ለክፍል በማቅረብ ተወያዩበት፡፡ (ማስታወሻ አያያዝን በተመለከተ በሌሎች ምዕራፎች የተሰጠውን ማስገንዘቢያ አስተውሉ!)

© MoE, FDRE Not to be reproduced

ዘይቤዎችና ፈሊጣዊ ንግግሮች

ዘይቤዎችና ፈሊጣዊ ንግግሮች ሁለት የተለያዩ የሐሳብ ማስተላለፊያ መንገዶች ናቸው:: ፈሊጥ፣ እያንዳንዱ ቃል፣ በተናጠል ከሚሰጠው የተለየ ፍች የሚያስገኝበት የቃላት ቅንጅት ነው:: ለምሳሌ “ቀለም ያዘ፣ ሆዱ ቆረጠ፣ አደብ ገዛ” የመሳሰሉት ፈሊጦች ናቸው::

ዘይቤ

ዘይቤ፣ የምናስተላልፈው መልዕክት ምስል በመፍጠር መልዕክቱ ጎልቶ፣ ቦግ ብሎ፣ አምሮና ደምቆ እንዲታይ ለማድረግ የምን ጠቀምበት አባባል ወይም የአነጋገር ስልት ነው:: ዘይቤ በባህርይው ከተለመደው የቃላት ፍች የሚያፈነግጥ የአንዱን ባህርይ ከሌላው በማወዳደር ወይም ለሌላው በመስጠት እንዲሁም አንድን ነገር በሌላ በመወከል ወዘተ. የሚፈጠር የአገላለጽ ዓይነት ነው::

ምሳሌ:- "ቤቱ ሰፊ ነው" ከሚለው ገለጻ ይልቅ፣ "ቤቱ ፈረስ ያስጋልባል" የሚለው ዘይቤያዊ አገላለጽ የቤቱን ስፋት በጥሩ ሁኔታ ይገልጸዋል::

ልዩ ልዩ ዘይቤያዊ አነጋገሮች

- "እንደአንበሳ ጠንካራ ነው"
- "ልጅቷ ንብ ናት::"
- "ለሰው ሞት አነሰው" አለች ቀበሮ
- "ቤቱ ባህር ነው"
- "መቼስ ሲሮጥ ኤሊ ነው፣ የሚደርስበት የለም¡"
- "አባቴ እናቴ ነው"

ፎ. ከዚህ ቀጥሎ ዘይቤዎችና ፈሊጣዊ ንግግሮች ተቀላቅለው ቀርበዋል። በየምድባቸው በመለየት በሰንጠረዥ አሳዩ።

ሀ. ይልቃል እንደበግ የዋህ ነው።
ለ. አንቺ ምድር ፍረጅ!
ሐ. ልብ ገዛ።
መ. ይናገር ሐውልቱ!
ሠ. ራሷን ቻለች።
ረ. ልጁ አንበሳ ነው።
ሰ. በሬ ወለደ
ሸ. ሆድና ጀርባ

ፈሊጥ	ዘይቤ

፯ በጥንድ በጥንድ ሆናችሁ "ወንድማማቾቹ" ከሚለው ልቦለድ ውስጥ የሚገኙትን ፈሊጣዊ ንግግሮች በአንድ በኩል፣ ዘይቤያዊ ንግግሮችን ደግሞ በሌላ በኩል ለይታችሁ አውጡ። ከሌሎች ጥንዶች ሥራ ጋርም በማስተያየት ተወያዩ።

© MoE, FDRE Ethiopia Not to be republished

ማጠቃለያ

በዚህ ምዕራፍ በርካታ ርዕሰ ጉዳዮች ተነስተዋል፡፡ በመነሻው አንድ አጭር ልቦለድ ቀርቦ አንብባችኋል፡፡ በልቦለዱ የተለያዩ መልመጃዎችን ሠርታችኋል፡፡ የቃላትን እማሬያዊና ፍካሬያዊ ፍች እንዲሁም የመሸጋገሪያና የአያያዥ ቃላት ምንነትም ተረድታችኋል፤ በተረዳችሁት መሠረት ልዩ ልዩ መልመጃዎችን አከናውናችኋል፡፡ የቃል ክፍሎችን አስመልክቶ ማብራሪያ ተሰጥቷችኋል፡፡ ከግሥ ሌሎች ግሦችን መመስረት እንደሚቻል በሠራችሁት መልመጃ አማካይነት አሳይታችኋል፡፡

በምዕራፉ ትምህርታችሁ አዳምጦ ፍሬ ሐሳብን መጻፍና ከተለያዩ መረጃዎች ማስታወሻ መያዝ ትኩረት የተሰጣቸው ነበሩ፡፡ እንዲሁም ስለ ሐረግ፣ ልቦለድ፣ አጭር ልቦለድ፣ የልቦለድ አላባውያንና አስተዋፅኦ ምንነታቸው ተገልፃላችሁ፣ ተያያዥ መልመጃዎችን ሠርታችኋል፡፡ በመጨረሻም፣ ዘይቤያዊና ፈሊጣዊ ንግግሮች ምን እንደሆኑ በምሳሌ የተደገፈ ማብራሪያ የተሰጣችሁ ከመሆናችሁም በላይ፣ በማብራሪያዎቹ መነሻነት የቀረቡላችሁን መልመጃዎች አከናውናችኋል፡፡

© MoE, FDRE Ethiopia
Not to be republished

የክለሳ ጥያቄዎች

1. "የመኘታ ክፍሉ በቂ ብርሃን ስላላገኘ ጨልሟል።" በሚለው ዓረፍተ ነገር፣ ብርሃን የሚለው ቃል አገልግሎት ላይ የዋለው በእማሬያዊ ወይስ በፍካሬያዊ ፍችው ነው? ለምን?
2. በሚከተሉት አያያዥ ቃላት ተጠቅማችሁ ዓረፍተነገር ሥሩና አገልግሎታቸውን በተግባር አሳዩ።

   1.1 ሳይሆን 2.2 ስለዚህ
3. የሚከተሉት ቃላት ከየትኛው የቃል ክፍል እንደሚመደቡ ግለጹ።

   3.1 በፍጥነት 3.4 ወደ …

   3.2 ውቅያኖስ 3.5 ታታሪ

   3.3 አነበበ
4. የሚከተሉት ሐረጎች ከየትኛው የሐረግ አይነት ይመደባሉ?

   4.1 በትኩረት ተመለከተኝ

   4.2 ቀይ መስቀል ማህበር

   4.3 እጅግ ብርቱ
5. የልቦለድ አላባውያንን በዝርዝር ግለጹና ስለታሪክና ገፀባህርይ ማብራሪያ ስጡ።
6. አስተዋፅኦ ለአንድ ድርሰት ጸሐፊ የሚሰጠውን ጥቅም ግለጹ።
7. ሶስት ሶስት ፈሊጣዊና ዘይቤያዊ ንግግሮች ጻፉ።

© MoE, FDRE Ethiopia Not to be republished

የግንዛቤ ማመሳከሪያ ቅጽ

፩. ከዚህ በታች በምዕራፍ አራት የቀረበውን ትምህርት ምን ያህል እንደተረዳችሁ የምታመሳክሩበት ሰንጠረዥ ቀርቧል፡፡ በእያንዳንዱ የማመሳከሪያ ነጥብ ትይዩ ስለመገንዘባችሁ እርግጠኛ ከሆናችሁ የ(✓)፣ እርግጠኛ ካልሆናችሁ (?)፣ ሙሉ በሙሉ ካልተገነዘባችሁ የ(x) ምልክቶችን በማድረግ ሰንጠረዡን አሟሉ፡፡

ተ.ቁ	የማመሳከሪያ ነጥቦች	(✓)	(?)	(x)
1	የቀረበውን ልቦለድ አንብቤ መልእክቱን ተረድቻለሁ፡፡			
2	የቃላትን እማሬያዊና ፍካሬያዊ ፍች መለየት ችያለሁ፡፡			
3	የአያያዥና መሸጋገሪያ ቃላት ምንነትና አገልግሎት ግልፅ ሆኖልኛል፡፡			
4	ቃላትን በየቃል ክፍሎታቸው መመደብ ችያለሁ፡፡			
5	ቀርጽን እየለዋወጥኩ ከግስ ግስን መመስረት ችያለሁ፡፡			
6	ሐረጋትን ምን ምን አይነት ሐረግ እንደሆኑ ለይቼ አገልጻለሁ፡፡			
7	ከአዳመጥኩት መካከል ፍሬ ሀሳብን ለይቼ እጽፋለሁ፡፡			
8	የልቦለድ አላባውያንን ከልቦለድ ውስጥ ለይቼ ማመልከት ችያለሁ፡፡			
9	የድርሰት አስተዋፅኦ መንደፍ ጠቃሚ መሆኑን ተረድቻለሁ፡፡			
10	ፈሊጣዊና ዘይቤያዊ ንግግሮችን በንግግር ወይም በጽሑፍ ውስጥ የመጠቀም አስፈላጊነትን አገልፃለሁ፡፡			

፪. ከዚህ በላይ በሰንጠዡ የ(?) እና የ/x/ ምልክቶችን ያደረጋችሁባቸውን ነጥቦች በሚገባ እስክትረዷቸው ድረስ፣ የምዕራፉን ትምህርት ደጋግማችሁ ከልሱ፡፡

© MoE, FDRE Not to be republished